

Når gode råd blir for dyre

Et innlegg fra PPT for Indre Østfold

*Vi har sendt dette brevet til alle våre samarbeidspartnere og til ledelsen i våre fire kommuner. **Inspirasjonen** kommer bl.a. fra årsmeldingen fra Kristiansand (se annet sted i dette nummer), og **irritasjonen** skyldes utviklingen i kommuneøkonomien og ideologien i sentrale stortingsmeldinger.*

PP-tjenesten i Indre Østfold er stabil og har ansatte med lang erfaring, gjennomsnittlig antagelig den lengste i landet. Det siste året har vi fått en økende bekymring når det gjelder utviklingen ved noen sider av vår virksomhet. Denne bekymring vil vi dele med våre oppdragsgivere, samarbeidspartnere og kolleger.

En av PP-tjenestens funksjoner er å utarbeide sakkyndige vurderinger i forhold til spørsmålet om retten til spesialundervisning etter Opplæringslovens § 5. Retten til spesialundervisning har en elev hvis han eller hun ikke får eller kan få utbytte av den ordinære opplæringen. Tjenesten gir tilråding om selve den juridiske retten, men også om omfang og innhold. Disse tilrådingene koster penger – eller peker på en bestemt fordeling av de ressurser som står til rådighet. Selv om kommunen ikke er forpliktet til å følge tjenestens råd helt ut når det gjelder omfang, er økonomiske uttellingene uansett en konsekvens av tjenestens arbeid. Tjenesten sitter med en rådgivningsfunksjon og ikke en forvaltningsfunksjon, og vi har forståelse for at rådene av og til kan oppfattes som dyre for kommunen.

Trender i nye utredninger og meldinger fra Utdannings- og forskningsdepartementet, spesielt Stortingsmelding 30, Kultur for læring, går i retning av å redusere omfanget av spesialundervisning. I stedet skal det ordinære opplæringstilbudet favne så vidt at det gjennom tilpasset opplæring tar vare på flere barn med vanskeligheter. ”Inkludering” – det nye begrepet som har kommet i stedet for ”integrering” – gir systemet ansvar for å legge til rette for alle barn og unge slik at de opplever tilhørighet og meningsfull og verdsatt deltagelse i fellesskapet. ”Integrering” antydde mer at noen barn ikke passet inn i skolens ordinære opplegg og derfor måtte ”integreres”.

Dette er, sett fra vårt ståsted i PPT, en riktig utvikling. Ved vårt kontor har vi lenge arbeidet for at variasjonen i undervisningsopplegg, både når det gjelder emner og nivå, må få en større bredde, slik at skolen virkelig kan inkludere alle. Romsligere læringsarenaer kan bli konsekvensen: verkstedet, bonde-

gården, skogen, kjøkkenet og bedriften. Vi har gjennom 30 år samarbeidet med skolene i våre kommuner om å bygge opp slike arenaer. Nå er de truet som en del av skolenes repertoar.

Det ligger en dobbelthet i Stortingsmelding 30 som skaper dilemmaer for både skolen og PP-tjenesten. På den ene siden fokuseres på inkludering og tilhørighet som en sentral oppgave for skolen. På den annen side strammes det til med fagplaner og standardiserte prestasjons-målinger (nasjonale prøver) som øker prestasjonspresset på elever, lærere og skoler.

Skolen har i alle år skapt tapere fordi den er for teoretisk og ikke tar høyde for at mange av elevene har sine beste ferdigheter og talenter på praktiske og estetiske områder fremfor de akademisk/teoretiske. Det forutsettes i Kvalitetsutvalgets innstilling at ressursene til skolen ikke skal bli mindre ved en omlegging av spesialundervisningen. Da måtte en forstå det slik at dersom færre ressurser blir brukt til spesialundervisning, vil handlingsrommet kunne bli større for de mange elever som trenger en tilpasning av undervisningen, inklusive dem som har mottatt spesialundervisning. En slik tilpasning er livsnødvendig for elevenes psykiske helse. Ingen beholder sin helse ved hver dag å måtte arbeide i grenseland av det en makter eller med det en stadig mislykkes med. Visesangeren og pedagogen Halvdan Sivertsen skriver i "Skolevisa" fra begynnelsen av 80-årene, fra perspektivet til dem som taper i skolen:

*Bakerst i klasserommet
har vi begynt å forstå
at livet e likt for all slags folk
men likast for de få*

Skolens innhold og læreplaner blir stadig mer tilpasset teoristerke barn og barn som har evne til å organisere sitt arbeid forholdsvis selvstendig. Det er i strid med målene om en bedre skole at ressursene som overføres til kommunene minsker, eller kommunene prioriterer annerledes enn forutsatt. Slik blir handlingsrommet stadig mindre og snevrere. Vi frykter at de barna som enten har sine talenter på praktiske og kreative områder, eller som trenger forutsigbarhet, struktur og særlig grad av voksen nærhet for å kunne lære og utvikle seg, får dårligere utviklingsbetingelser fremover. Det ønskes en skole der elever bråker mindre. Det får man neppe hvis man reduserer antallet voksne som skal veilede de barna som i særlig grad trenger voksenstyring for ikke å forstyrre undervisningen. Prosjektundervisning og tilhørighet i flere grupper er vanskelig for en del elever, og dette øker behovet for voksne.

Også "våre" kommuner har stram økonomi og noen må operere med "nedbemanningsplaner". Det passer dårlig når det gjelder arbeid med barn.

Virksomhetsledere i opplæringsområdet må stadig snu mer på kronene, og voksentettheten i skolen bygges ned i stedet for det motsatte. Kort sagt - elever trenger voksne – lærere og assistenter. Dette er kjernebudskapet i de fleste av PP-tjenestens tilrådinger.

Tjenesten skal nå i følge Stortingsmelding 30 gradvis forskyve sin virksomhet fra en hovedvekt på sakkyndige tilrådninger om spesialundervisning til å hjelpe skolen med å legge undervisningen til rette for alle elever, såkalt systemarbeid. For å få dette til må PP-tjenesten ha tillit og legitimitet i skolen og hos skolens ledere. En nylig avsluttet brukerundersøkelse viser at PPT for Indre Østfold har denne tilliten og legitimiteten. Men det ser nå i økende grad ut som om skolen ikke har råd til å følge våre faglige råd, og da blir vårt arbeid redusert i verdi eller gjennomslagskraft.

Vi synes vi ser følgende tendenser:

Det er en tendens i retning av at spesialundervisning, bistand eller andre alternative opplegg gjennomføres i økende grad med mindre kvalifisert og billigere arbeidskraft, som for eksempel bruk av arbeidssøkere fra Aetat eller bruk av assistenter i stedet for pedagoger. Enkeltpersoner kan gjøre en god jobb, men dersom hensikten er sparing, er det betenkelig.

Det er klare tendenser til en anstrengt økonomi i den enkelte virksomhet. Det fører til at handlingsrommet som skulle skapes ved en redusert spesialundervisning, et handlingsrom som PPT og skole skulle kunne samarbeide om til mange barns beste, er i ferd med å bli redusert. Mange virksomhetsledere (les: rektorer og barnehagestyrere) virker stresset når vi påpeker hva et barn eller grupper av barn kunne trenge og må svare: ”Det har vi ikke råd til.”

Mennesker er skolens største og viktigste ressurs. Dette er alle enige om. Samtidig ser vi en tendens til at det blir færre voksne i barns daglige miljø i både skoler og barnehager. Både vi og alle andre som arbeider der vet at det er galt. Vi kan være på vei mot å få skoler og barnehager på sparebluss. Klokken er i ferd med å bli skrudd tilbake. Vi ser det siste året en gradvis endring også i våre fire kommuner. Gode og samvittighetsfulle virksomhetsledere blir skviset i sin lojalitet midt i mellom barn/foreldre/lærere og kommuneledelse. I denne situasjonen kan faglig godt funderte råd fra PPT oppleves som hår i suppen. Man har ikke råd til å høre etter. Hva er da grunnlaget for samarbeid mellom PPT og skolen? Når systemet blir så rigid at intet kan endres, faller forutsetningen for PPTs systemorienterte arbeid gradvis bort.

Retten til spesialundervisning er ikke bare avhengig av elevens vansker, men også av systemets mulighet til å tilpasse undervisningen til ulike barns behov.

Konsekvensen av et system med lite handlingsrom kan bli at PPT igjen må anbefale spesialundervisning også der det normalt burde vært mulig å gi

hjelp innenfor de ordinære rammer. Rammen for det ”normale” blir i så fall snevrere, og det ”unormale” vokser - igjen. Dette var ikke meningen med den inkluderende skole. Det som sies her, gjelder også for barnehagen og mulighetene til å gi både spesialpedagogisk hjelp og generell voksenstøtte.

Et scenario i nær fremtid for PP-tjenesten kan bli å sitte og pusle med sitt i en krok i stedet for å være en aktiv samarbeidspartner og endringsagent til alle barns beste. Tjenesten kan gjerne gi noen råd nå og da, bare noen har tid til å høre på eller det ikke koster for mye penger. Vi er engstelige i forhold til viktige sider av det vi arbeider med i PP-tjenesten og spør:

Er gode råd blitt for dyre? I så fall, hva kan vi sammen gjøre i forhold til det?

For personalet i PPT for Indre Østfold:

ROLF SKJELSTAD

ERIK HAGELER

Dynamiske arbeidsmåter i opplæring og kartlegging

Dette var tema for en konferanse arrangert av Bredtvedt kompetansesenter i samarbeid med Nordnorsk spesialpedagogisk nettverk i høst. Ett hovedfokus på konferansen var hvordan en kunne få til et godt samspill mellom lærer og elev i undervisningen, dvs. hvordan læreren best mulig kan bygge på elevens læringspotensialer. Ett annet hovedfokus var dynamisk kartlegging, en arbeidsmåte som i motsetning til tradisjonell testing er opptatt av å finne elevens utviklingspotensial, snarere enn elevens faktiske funksjonsnivå. Dynamiske arbeidsmåter i opplæringen handler om samspillet mellom lærer og elev, og hvordan hjelpen gies.

Her vil tilrettelegging og dialog være nøkkelbegreper i undervisningen.

Konferansen satte fokus på viktige aspekter ved hvordan pedagoger kan støtte og tilrettelegge for førskole- og skolebarns utvikling og læring. Men for å sikre kvalitet og tilrettelegging i undervisningen, er spredning av denne kunnskapen viktig. Bredtvet fremmet et forslag om å opprette et nettverk. Flere av deltagerne på konferansen, bl.a. fra PP-tjenesten, mente at skolene i økt grad bør vektlegge dynamiske arbeidsmåter som ledd i oppfølging av St.meld. nr. 30. Det bør også legges sterkere vekt på dette temaet i grunn- og etterutdanning for lærere.